

Prof. W. „de menselijke natuur”, d.i. het psychosomatisch totaal activeert, ook bij Apoll. het psychosomatisch totaal activeert.

Nu willen we direct toegeven, dat de psychologische constructie van Prof. W. steun kan vinden in moderne psychologische opvattingen. Maar laten wij — zeer bescheiden — Prof. W. mogen waarschuwen. Men kan spreken over geest, over structuur, over eenheid — maar men bedoelt er heel iets anders onder dan in de „gangbare” Calvinistische zielskunde H). Wil Prof. W. deze richting uit — laat hij dan eerst aantoonen, dat de opvattingen, zooals die heerschen in de Gereformeerde dogmatiek (die immers naar Prof. W. een norm-wetenschap is, waartegen de zielskunde niet mag rebelleren, „De Geref. School”, III 34) onjuist zijn; dat ook onze belijdenis zich onjuist uitdrukt; dat de opvatting over die belijdenis nu al eeuwen onjuist is.

Dat zal ons dan leeren de moderne psychologie!

Ik meen in gemoede, dat de moderne psychologie aan deze problemen weinig aandacht schenkt. En dat een fout van Prof. W. is, dat hij hier twee terreinen verwart I).

Dat blijkt ook uit het artikel in „De Reformatie” van 16 Nov. 34. Daar zegt Prof. W. o.m.: „De feitelijke gegevens, die de zielskunde sindsdien verzameld, maken het den psycholoog onmogelijk om tot het gedachten-schema van Apoll. terug te keeren”.

Ook dat zijn woorden. En meer niet J). Feitelijk is, wat Prof. W. hier schrijft, onbegrijpelijk. Wat verstaat Prof. W. onder zielskunde?

In „De Geref. School” III 34 schreef hij: „Maar de zielskunde, die beschrijvende wetenschap is”, enz. Maar we hebben hier, evenals bij Apoll. toch niet te doen met beschrijvende zielskunde! En de metafysische zielskunde heeft nu werkelijk nog niet zooveel gegevens verzameld sinds Apollonaris.

Neen, zegt Prof. W., maar we hebben toch een metafysica op grond van de ervaringswetenschappen. (Verg. A. Messer, „Psychologie”, 5e druk, 1934, bl. 2 en 3). In elk geval moeten we rekening houden met de feiten.

Dat zijn we met Prof. W. eens. Maar, och arme, dan, ook dan hebben we nog niet zooveel gegevens gewonnen. Men zie maar eens hoe de eene richting fel de andere bestrijdt K).

En — we wezen er reeds op — het Aristoteliaansche schema is ons nu toch niet zoo vreemd, dat vergelijking moeilijk zou zijn.

Nu richt vervolgens Prof. W. tegen Ds Steen het verwijt, dat hij zwijgt over de psychische erfelijkheid. Maar hoe is het nu? Ds Steen viel op het punt van de Christologie Prof. W. aan. Dus nogal duidelijk, dat hij dan niet behoefde te spreken over de erfelijkheid der psychische eigenschappen. En al zou nu bij Prof. W.'s opvatting een oplossing aan de hand gedaan zijn, die het probleem van de psychische erfelijkheid oplost — dan maakt dat een onschriftuurlijke Christologie niet schriftuurlijk!

En — laat ik Prof. W. mogen gerust stellen — ik wil geen enkel feit negeren. Mits het dan ook feit zij. Zelfs — maar dit alles heeft met ons onderwerp niets te maken — meen ik ook, dat er van psychische erfelijkheid gesproken moet worden L).

In de tweede plaats, zegt Prof. W., weet men in den gedachten van de door mijn opponent verdedigde opvatting eigenlijk geen raad met het „ik” des menschen.

Maar wat is dit nu eigenlijk voor een verdediging? Het gaat in een discussie als deze er toch niet om wie het winnen zal. Maar het gaat om de vraag wat het juiste is. Prof. W. houde mij ten goede, dat ik de dingen onomwonden zeg. Juist mijn oprechte belangstelling voor den arbeid, dien Prof. W. presteert, doet mij op deze dingen ingaan M).

Stel al, dat Ds Steen nog niet klaar zou zijn met zijn opvatting over het ik, dan maakt dat nog niet een onschriftuurlijke Christologie van Prof. W. Schriftuurlijk. Laten we nu toch blijven bij het punt, dat ons bezighoudt. Den aanvaller afleiden is altijd tactisch N). Maar dat wil toch Prof. W. niet, evenmin als ik. We willen toch samen onderzoeken of Prof. W.'s Christologie ook reeds in Apoll. opvatting veroordeeld is!

Zeker, als het Professor W. genoegen kan doen, wil ik met alle genoegen praten over de opvatting van Ds Steen van het ik. Het is ook Ds Steen wel bekend, dat D. Emil Pieningsdorf in „Persönlichkeit” 9 en 10e druk, 1921, bl. 32 zegt: „Kant meende, dat men van het ik niet meer kon zeggen, dan dat het was de „formale Zusammenfassung” (formeele samenvatting) van datgene, wat telkens in het bewustzijn was”. (Ik geef dit citaat voor onze lezers vrij vertaald weer.)

Nu zal Prof. W. mij ten goede houden, dat ik echter in deze artikelenreeks daar niet op inga O). Het heeft met ons onderwerp niet te maken. Laten we ons niet op mogelijke zijpaden begeven, want, dan kunnen we nog wel meer problemen behandelen. Bovendien zou dan deze artikelenreeks te lang worden.

In het art. in „De Reformatie” van 23 Nov. 34 beroept Prof. W. zich — ter verduidelijking van zijn opvatting tegenover een briefschrijver — op de Gereformeerde dogmatiek. Prof. W.'s opvatting zou geheel overeenstemmen met de Gereformeerde dogmatiek.

Ja — in woorden.

Maar niet in feite.

Want — en nu zal ik trachten het zoo „populair” mogelijk te zeggen —:

Volgens de Gereformeerde dogmatiek heeft de Zone Gods aangenomen de menselijke natuur, dat wil zeggen alle substantie, die elk mensch bezit, en alle werking, functie, eigenschap van dat uit twee „substantie's” opgebouwde organisme.

De menselijke natuur is alles wat ieder mensch heeft; daar komt niets bij in een bepaald mensch. Indien er iets bij zou komen om die menselijke natuur tot een bepaald mensch te maken, dan zou, als dat wat er bij kwam, een substantie zou wezen, dat toch ook weer algemeen zijn. Want wanneer Prof. W. zegt: mijn „ik” is juist het bijzondere, dat wat den mensch tot een bepaald mensch maakt, en dat ik is substantie — dan spreekt Prof. W. zichzelf tegen. Want

als dat „ik” substantie is, dan heeft ik een algemeene eigenschap. Dan is het bij A, bij B en bij C substantie en dan behoort het tot het algemeene menselijke! En tot de menselijke natuur P).

Doch nu is de menselijke natuur op zichzelf geen mensch. En er komt toch ook geen substantie, er komt niets bij. In den bepaald mensch is de menselijke natuur op een punt betrokken in het ik. Het ik is het zoo-zijn der menselijke natuur.

Dat ik is niet een zelfstandig iets, een substantie; het kan dus niet gescheiden worden van de ziel.

Het behoort dus niet tot de menselijke natuur. Het kan bij Prof. W. wel van de ziel gescheiden worden. Het is een zelfstandig iets.

Volgens Prof. W. heeft de Zone Gods niet alle substantie der menschen aangenomen, maar alleen de stoffelijke, die dan bezield is, georganiseerd, aangelegd op de Goddelijke Ik van Christus, zooals in een mensch deze stoffelijke substantie georganiseerd, aangelegd is op de substantieele ik van den mensch. Zoo valt het verschil duidelijk in het oog.

Christus bezit niet het onsterfelijk deel van den mensch.

En dat menselijke, dat Christus bezit, is tot een organische eenheid geworden met den persoon des Zoons, dat is in diepsten zin met de Goddelijke natuur.

Want zeker kan men zeggen: de persoon des Zoons is vleesch geworden — maar men mag geen scheiding maken in het Goddelijk Wezen tusschen Wezen en Personen, Personen en natuur. Wel een onderscheiding. De Persoon is een bestaanswijze van het Wezen.

Als dan ook Prof. W. vraagt „Blijft deze (n.l. die van Prof. W.) opvatting leeren, dat Christus had een volledig menselijke natuur, de menselijke natuur gelijk wij allen die deelachtig zijn?” — dan is ons antwoord: neen, dat blijft deze opvatting niet leeren. Wel met woorden, maar in feite niet Q).

En we meenen, dat dit thans een ieder duidelijk zal zijn.

Wat verder Prof. W. zegt, dat Christus geen menselijke persoon moest aannemen — dit heeft natuurlijk onze volle instemming R).

H. S.

Naschrift.

A) Het spijt me, dat Ds Steen niet overtuigd is. Dat hij zelfs minder overtuigd is dan ooit. Ik meende in gemoede zijn argumenten te hebben weerlegd. En het is mij wel een groot raadsel hoe Ds Steen's begin volgt uit hetgeen hij verleden week schreef.

B) Uit het verband in het geciteerde boek is het duidelijk, dat Ds Steen zich hier vergist. Het gaat daar enkel over het gebruik van het woord „geest”. Er zit niets metafysisch, of iets anders „geleeds” in. Het gaat enkel over mijn gebruik van de termen.

C) Ik wil eerlijk erkennen, dat ik één van tweeën, of het laatste stuk betoog niet begrijp, of moet verklaren, dat Ds Steen hier speelt met woorden. Herhaaldelijk verklaarde ik, dat het mij vrij koud laat, welke woorden men wil gebruiken. In het laatste stukje betoog wisselt Ds Steen de woorden „ziel” en „geest”. Nu heb ik geen bezwaar, van „de ziel” als „het onsterfelijke in den menschen persoon” te spreken (mits men dan een ander woord gebruikt voor dat andere, dat in den Corinthierbrief „psuchè” wordt genoemd). Inderdaad wordt in vraag 57 van den Catechismus het woord „ziel” zoo gebruikt als bij Ds S.; evenveel gebruiken Schrift en belijdenis het woord „geest” voor „de onsterfelijke ziel”; de Schrift doet dat zelfs bijna zonder uitzondering.

Maar nu ontken ik wel, dat de „onsterfelijke” een kwaliteit is van de menselijke natuur. Deze kwaliteit komt enkel toe aan de menselijke persoon.

D) Het spijt me dat Ds Steen zoolets zegt. Mijn terminologie is letterlijk ontleend o.a. aan den locus „De Christo” uit de Dogmatiek van Bavinck. Opzettelijk liet ik in de artikelen in deze materie somwijlen de verwijzingen weg, om niet te lang en te lastig te worden. Maar Ds Steen kan zelf controleeren.

E) Zie sub B. Ds Steen begrijpt de uitdrukking „het ik wordt geest” niet. De bedoeling van het „wordt” is tot op zekere hoogte dezelfde als in de verbinding: „de kroonprins wordt koning”: hij blijft dezelfde man, dezelfde mensch, dezelfde organisatie, maar vanuit het gezichtspunt van het volk is hij „koning”. Het beeld gaat niet op in zóóverre, dat „koning-woorden” een nieuwe situatie veronderstelt en tevens een (ambts-) wisseling.

F) Met het N. T. ben ik in goed gezelschap; en dat „nous” bij Apollinaris iets anders beteekent is juist — om welke reden mijn opvatting met die van Apollinaris niet kan worden vergeleken.

G) Ds Steen vergist zich, want bij Apollinaris behoort die pneuma tot de menselijke natuur; bij mij niet. En een parallel hebben we in de controverses met Rome inzake de leer van „het beeld Gods” in den mensch.

H) Wat is de „gangbare” Calvinistische zielskunde? Dr. A. Kuypers? Dr. J. H. Bavinck? Of andere —? Maar waarom zijn de genoemden niet „gangbaar”? En Ds Steen kan weten hoe die er over denken!

I) Nu bewijzen, Ds Steen!

J) Daar hebben we weer een oordeel — nogal met inhoud!

K) Arme logica: na eenige uitroepen, en na een „werkelijk” en een „och arme”, dit argument! Het is bijna niet te gelooven. Zie eens hoe in de theologie de eene richting fel de andere bestrijdt; en in de wijsbegeerte; en in de paedagogiek; en in de natuurwetenschappen; zelfs in de wiskunde! — Mag men dat nu als bewijs aanvoeren voor het feit, dat we „nog niet veel gewonnen” hebben? Als men zóó gaat argumenteeren...

L) Ds Steen deed in dat geval beter eens thetisch uiteen te zetten hoe hij bij die gedachte toch de volgens hem „gangbare” zielskunde wil handhaven.

M) Vindt Ds Steen het niet geoorloofd een opponent te vragen, hoe hij dan de moeilijkheden wil oplossen? Inderdaad gaat het er niet om wie het winnen zal. Maar het gaat er wel om, dat wij alle gegevens opnemen in onze beschouwing, dus ook in onze critiek.

N) Deze opmerking is méér dan onaardig. Begrijpt Ds Steen dan werkelijk niet, dat de christologie alleen gebruik kan maken van een wel doordachte en sluitende anthropologie?

O) Overigens moet juist nog volgen datgene, waar het om gaat.

P) Gemakkelijk, maar onjuiste constructie; tot de menselijke natuur behoort „het hebben van een ik”, het ik zelf is „eenmalig” (vergeef me dit germanisme). Zie verder sub R.

Q) Ja, maar de woorden schijnen toch te kloppen! Zou de heele kwestie nu niet hierin zitten, dat Ds Steen de woorden verkeerd interpreteert? Toe, Ds Steen, overweeg eens de mogelijkheid daarvan! Dan hebben we elkaar gevonden! Maar moet Ds Steen niet eerst vragen, wat ik met mijn woorden bedoel?

R) Maar daarmee ligt dan heel het betoog van Ds Steen weer in duigen. Want als het „ik” behoort tot de menselijke natuur, dan heeft Christus ook een menselijke „ik” of een menselijke persoon gehad. Ds Steen kan niet nalaten te kiezen tusschen één van deze twee syllogismen:

Betoogtrant van Ds Steen.

Mijn opvatting.

- Christus had een volledige menselijke „natuur”.
- Christus had geen menselijke „ik”.

Conclusie: Het „ik” des menschen behoort niet tot de „natuur” des menschen.

- Het „ik” behoort tot de menselijke natuur.
- Christus had de volledige menselijke natuur.

Noodwendige conclusie: Christus had een menselijke „ik”; — maar dat wijst Ds Steen af!

Dat Ds Steen de consequentie, de logische conclusie uit zijn eigen betoog afwijst, doet ons begrijpen, dat er bij hem zelf een hinken is op twee gedachten. Daaruit verstaan we ook waarom hij telkens mijn terugkeeren tot de gegevens der zielskunde afwijst. En tenslotte, daaruit is het ook verstaanbaar, waarom Ds Steen telkens weer niet schijnt te zien, waar het eigenlijk om gaat.

Het punt in kwestie is altijd weer: „Had Christus een menselijke „ik” of niet?”

„Neen” zegt de Gereformeerde Dogmatiek.

Welnu, laat Ds Steen bij zijn bestrijding van mij daarvan uitgaan! Maar dan blijft er van die bestrijding niet veel over.

J. W.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Bijbel en Natuur.

2de Serie V.

Palmen.

Wie den voet op den Palestijnschen of Syrischen bodem zet te Gaza of te Jaffa, te Haifa of te Acco, in Tyrus, Sidon of Beiroet, vindt na het verlaten der steden spoedig tusschen de zee en de hooger gelegen streken een grootere of kleinere kustvlakte.

De flora van deze kustvlakte wijkt in verschillende opzichten van die der andere gebieden af. Twee oorzaken zijn hiervoor aan te geven. In de eerste plaats is de zandige, vochtige, op verschillende plaatsen zouthoudende bodem een geschikte groeiplaats voor planten, die elders niet willen groeien, maar ook de warme, met ziltig vocht verzadigde zeewind is voor de ontwikkeling van bepaalde gewassen bijzonder gunstig.

Een dezer planten is de Dadelpalm (Phoenix dactylifera). Het is een karakteristieke boom voor Palestina en omgeving. Dit blijkt reeds uit den samenhang tusschen Fenicië en den wetenschappelijke naam van dezen boom. De palm is een Feniciër, een kind van het Morgenland, speciaal van Tyrus en Sidon. Hij is ook sinds overoude tijden de vruchtboom van Mesopotamië, Arabië en Egypte. Een wilde stamvorm is onbekend uit andere streken. Men moet dus aannemen, dat hij uit een of meer der in de zooeven genoemde landen inheemsche soorten gekweekt is.

De Dadelpalm is een 10 tot 20, maar soms tot 50 m hooge boom, die ongeveer 200 jaar oud kan worden. Hij heeft een mooie, slanke, rechtopgaande, onvertakte stam, omgeven door de overblijfsels van de afgevallen bladeren. Aan den top van den stam bevindt zich een kroon van 40—60 donkergroene bladeren, die geveerd zijn, tot 3 m lang kunnen worden, en dus zonder overdrijving „palmtakken” genoemd mogen worden.

De boom is tweehuizig, d.w.z. bloemen met meeldraden en bloemen met stampers komen niet op denzelfden boom voor. Men onderscheidt dus mannelijke en vrouwelijke boomen. Van oudsher was slechts de vrouwelijke boom van belang, al kon men het ook niet geheel buiten de mannelijke boomen stellen. De laatste werden dan ook — evenals thans — slechts in geringen getale gekweekt. Het is mogelijk dit te doen, omdat men den boom laat voortplanten door uitloopers, die men van den ouden boom afneemt en afzonderlijk plant. Een methode, die wij nog steeds toepassen, bijv. bij de bekende kamerplant de Clivia.

De bloemen zitten bijeen in kolven, een bloeiwijze, die wij kennen van de Aronskelk. Bij den palm is ze echter veel grooter — meer dan een meter.¹⁾ Evenals bij de Aronskelk zijn ze omgeven door een groote bladscheede, die met een

1) L. Fonck S. J. Streifzüge durch die Biblische Flora, blz. 6.

2) A. Kerner von Marilaun. Het leven der Planten II, blz. 485.

knallend geluid openspringt. Dit is het bewijs, dat de bloemen beginnen te bloeien, dus geslachtsrijp worden. De meeldraadbloemen zijn dat alle tegelijk, zoodat bij het opspringen van de scheede het stuifmeel in groote wolken te voorschijn komt en door den wind verspreid wordt. Wanneer bij de vrouwelijke bloeiwijze de scheede opspringt zijn nog maar van enkele bloemen de stampers geschikt om stuifmeel te ontvangen. Bij bestuiving door den wind zullen er dus maar weinig zaden per bloeiwijze gevormd worden. Daarom neemt men de toevlucht tot kunstmatige bestuiving. Men snijdt de rannelijke bloeiwijze af, opent de scheede met een mes, opdat zoo min mogelijk stuifmeel verloren zal gaan. Dit stuifmeel wordt er uit genomen en successievelijk op de vrouwelijke bloemen gebracht, wat mogelijk is, daar het stuifmeel een paar weken goed blijft. Zoowel het openen van de scheede als het bestuiven moet precies op den juiste tijd geschieden. De toepassing van deze methode is reeds oud. Het is bekend, dat de Rabbinen het verrichten van deze kunstmatige bestuiving toestonden zelfs op het Paascheest, wanneer dit in den bloeitijd van de palmen viel.³⁾

Uit deze methode en uit de behandeling van vijgen en sycamoren, waarover reeds vroeger gesproken werd⁴⁾, blijkt wel, dat de fruitcultuur in Israël op veel hooger trap van ontwikkeling stond, dan we ons gewoonlijk voorstellen.

De bloeitijd der palmen is in het voorjaar, terwijl de dadels in den nazomer rijp zijn. Een dadelpalm begint gewoonlijk na ongeveer 10 jaar vrucht te dragen en heeft dan elk jaar 6 à 10 vruchttrossen, die ieder enkele honderden dadels tellen. De dadels hebben ongeveer den vorm en de grootte van een pruim, zijn eerst lichtgeel, maar worden later rood tot donkerrood toe van kleur, en kunnen tot 54 pCt. suiker bevatten. Ze worden vers of gedroogd gegeten.

Het aantal palmen is thans in Palestina niet groot. Eigenlijke palmboschen vindt men nu alleen maar meer aan den mond van den Kison bij Haifa en ten Z. van Gaza. In vroeger eeuwen zijn er veel meer geweest. Toen droeg Jericho nog met recht den naam van „Palmstad“ (Deut. 34:3, Richt. 1:16). In een vlakte gelegen, de „vallei van Jericho“, was zij omgeven door een palmwoud, vijf uren lang, overal door wateraderen doorsneden. Zoo beschrijven het ons de groote historieschrijvers der oudheid. Van al deze schoonheid is nagenoeg niets meer over. Sedert den val van Jeruzalem en vooral sedert keizer Hadrianus is de geheele omgeving woest geworden en slechts enkele tamme en verwilderde exemplaren wijzen op vroegere grootheid.⁵⁾ In de omgeving van het Meer van Gennesareth zijn in de laatste jaren weer nieuwe aanplantingen ontstaan op dezelfde plaats, waar eenmaal de palmen stonden, die door Flavius Josephus zoo geroemd werden en waarvan ook de latere Christen-pelgrims spraken.⁶⁾ Ook bij de Dode Zee stonden vroeger palmen en dan hier en daar verspreid in het land, soms maar een enkele, zooals op het Gebergte van Ephraïm, waar Debora onder de palmen woonde. (Richt. 4:5.)

De groote beteekenis van den dadelpalm is niet alleen gelegen in de vrucht. In Babylonië geldt hij als de „Genadeboom“, de boom, „die vol gunst is jegens de menschen“. Letterlijk alles aan hem heeft waarde. De „steen“ wordt vernalen tot olie, de bladeren geven overvloedig schaduw en worden afgeplukt om als dakbedekking te dienen. De vezels uit blad en bladsteel dienen voor allerlei vlechtwerk, o.a. voor touw, matten en korven.

Het is te begrijpen, dat deze boom een belangrijke plaats in het Israëlitische volksleven innam. Niet alleen droegen Bijbelsche vrouwen den naam van Thamar — Palmboom — (Gen. 38:6, 2 Sam. 13:1, 2 Sam. 14:27), maar ook de gestalte van de Bruid uit het Hooglied wordt met die van den palmboom vergeleken (Hoogl. 7:7).

De rechttopgaande stam, versterkt door het ineengestengelde weefsel der oude bladstelen, staat als toonbeeld van kracht en uithoudingsvermogen; de altijd groene bladeren trotseeren regen en zonneschijn, koude en hitte, zelfs het bruisen van den stormwind.

Zoo is deze boom het beeld van den rechtvaardige in zijn onverwelkelijke schoonheid en onverwoestbare sterkte (Psalm 92:13) en vormt een tegenstelling met het gras der daken, dat verwelkt, eer het uitgetrokken wordt (Psalm 129:6) en zoo een beeld is van den goddelooze. Ook als Jesaja de tegenstelling maakt tusschen de edelen en de geringen (Jes. 9:13, 19:15), spreekt hij van „tak en bieze“ (Statenvert.), ook te vertalen door „palm en bies“ (vert. Ridderbos).

Niet alleen de palmboom, maar ook de bladeren, de „palmtakken“ hebben een belangrijke plaats in de Schrift.

Allereerst bij de viering van het Loofhuten-

feest. Na de ballingschap vinden we de hernieuwde instelling daarvan (Neh. 8:15-19), waarbij uitdrukkelijk vermeld wordt, dat palmtakken een deel vormden van de bedekking van de loofhut. Reeds bij de instelling van het Loofhutenfeest (Lev. 23:40) wordt het palmblad genoemd als een der bestanddeelen van den „feestruiker“, waarmee men vol blijdschap voor het aangezicht des Heeren verscheen en blijkbaar is dat palmblad een zeer belangrijk bestanddeel ervan geweest, daar de feestruiker in het Hebreusch er naar genoemd wordt. In den Talmud, speciaal in het tractaat Soekka (loofhut), is in later tijd het gebruik van den feestruiker tot in bijzonderheden geregeld en ook heden ten dage wordt dit nog onderhouden.⁷⁾

De palmtakken golden als symbool voor den overwinnaar (Openb. 7:9), terwijl zij ook dienden om den vorst bij zijn intocht te huldigen. Dit voert ons vanzelf naar de gebeurtenissen op den „Palmzondag“, als de Heere Jezus zijn intocht houdt binnen Jeruzalem.

De Heere Jezus daalt, op zijn rijder gezeten, van den Olijfborg af om door het Kedrondal naar Jeruzalem te gaan, omstuwd door een groote menigte. Deze, aangegrepen door de gedachte van den komenden koning, snijden bloemen en grassen af op de helling van den Olijfborg (Mark. 11:8) en ook takken van de struiken en van de daar in groote menigte groeiende olijfbomen (Matth. 21:8) om die te samen met hun hovenklederen op den weg te spreiden.

Inmiddels heeft, wat daar op den Olijfborg gebeurt, de aandacht getrokken van de velen, die bij het naderende Paascheest reeds in Jeruzalem aanwezig zijn, (Joh. 12:12). Van den tempelberg en ook van vele andere plaatsen uit de stad heeft men een prachtig uitzicht op den Olijfborg. Zoo zien telkens meerderen, wat daar gaande is, terwijl het gejuich tot in de stad doordringt. Daaronder zijn ook vele aanhangers van den Messias en deze haasten zich om ook deel te nemen aan de huldiging en deze ook zijn het, waarvan Johannes mededeelt, dat zij palmtakken in de hand nemen en uitgaan Hem tegemoet (Joh. 12:13).

Hoe kwamen zij zoo spoedig aan deze bladeren? Op de helling van den Olijfborg groeiden wel olijven, cypressen, dennen en vijgeboomen, maar geen palmen. In de stad zelf wel, al zullen het er geen groote aantallen geweest zijn. Tot op heden wil de palmboom in Jeruzalem in de beschutting der huizen en muren uitstekend groeien. Bovendien zal men in dien tijd wel opzettelijk palmen gekweekt hebben, met het doel op het Loofhutenfeest voldoende voorraad van bladeren te hebben.⁸⁾

De bladeren zijn lederachtig en door een dikke opperhuid beschermd tegen te sterke verdamping. Daarom kunnen palmen in de woestijnen groeien, indien er slechts een weinig water is. Het is de „Koningin der Oase“ en zoo vinden we den palmboom ook in de Schrift vermeld tijdens Israëls woestijnreis (Ex. 15:27).

F. J. BRUIJEL.

7) Jac. van Nes Czn. Het Jodendom, blz. 183 v.v.
8) Prof. Lic. Dr Fr. Lundgreen. „Die Bäume im Neuen Testament“. Neue Kirchliche Zeitschrift XXVII (1916).

De Reformatie in de Classis Neder-Veluwe 1592-1620.

II.

Vergaderingen. Nadat dan de eerste classisale vergadering op last van de Overheid tegen 4 Juli 1592 was uitgeschreven, zien wij meteen daarna de Classis op gezette tijden bijeen. Het moderamen werd gevormd door een praeses, assessor en scriba. Niet alle predikantsplaatsen waren vertegenwoordigd, want hoewel Harderwijk drie predikanten had, was er steeds maar één vertegenwoordigd. Omgekeerd waren er vele dorpspredikanten aanwezig, die „sich nog een gemeente moesten samelen“, en ergens bij een der gemeentelieden inwoonden, daar de pastoor welgerde de pastorie te verlaten als b.v. te Ermelo. Ook waren er zeer weinig ouderlingen vertegenwoordigd, daar alleen de steden Harderwijk, Elburg, Nijkerk en Haltem maar kerkeraden hadden, en de dorpen op den ouden voet voortleefden. Het heeft dan ook wel tachtig jaar geduurd vóór en aler oeral een kerkeraad was. In den beginne deinsde men voor het ambt terug, en waar het was of gaandeweg kwam, zagen de ouderlingen tegen het reizen op, of liever tegen de kosten, daar zij die dikwijls niet of met de allergrootste moeite vergoed kregen, hetgeen ook voor de predikanten jarenlang een bron van twist is geweest met de kerkmeesters, die geen openlijke rekening deden. Dan kwam de Schout erbij te pas, vervolgens de Provinciale Synode, en eindelijk het Hof, hetwelk in 1614 het geharrewar moede, besloot de heele kerkorde op te heffen en zich nergens verder mee in te laten, hetgeen echter

een welgedocumenteerd protest uitlokte en dan ook niet doorging.

Op onwettig verzuim stond een boete, eerst van een „keyzers gulden“, later van „een pond Vlaemsch“, is zes gulden. Daar zich alras de behoefte aan spoedeisende vergaderingen openbaarde, belegde de Classis deze in 1596 voor het eerst, legde in 1600 daarvoor bepalingen vast, en hield deze steeds in Harderwijk als „buitengewone Class. vergadering“. Men zond afgevaardigden naar de naburige Classen en ontving daarvan ook de deputaten, en noemde dit de „loflicke correspondentie“. Tot 1619 wordt steeds ieder inkomend lid ernstig vermaand om de Acta der Nationale Synode van 1586 over te schrijven, ten einde een ieder gevrijwaard worde voor informaliteiten in kerkrechtelijk opzicht. Na 1592 zien wij geen pastoors meer als gedaagden op de vergaderingen, daar men besloot deze niet meer op te roepen.

H. Avondmaal. Predikanten op dorpen zonder kerkeraad, die nog geen vaste gemeente hadden, en nog niet in het bezit waren gesteld van kerkgebouw en pastorie, mochten te midden van hun volgelingen wegens „de trouwelen“ nog geen Avondmaal vieren, en waren zelf verplicht om minstens eens per jaar in de naastgelegen gemeente waar het gehouden werd, aan te zitten. Ook pastoors, die overgingen, moesten zich door een Avondmaalsgang „der gemeente Gods inlijven“. Wanneer de gemeente groeide en er een aantal het H. Avondmaal begeerde, moest men gezamenlijk naar die naburige plaats trekken. Vóórdat een plaatselijk predikant in eigen gemeente zulks deed, werd deze bediening voor de eerste maal door den consulent verricht.

Arbeidscontract. Eigenaardig treft ons de beroeping of liever de verbinding op contract. In zeker opzicht is dat nog zoo, daar een bepaald tractement is vastgesteld bij de beroeping. Doch hier zien wij het eigenaardige, dat verschillende predikanten zich — en dat in verband met de tractementskwestie — verbinden voor bepaalde tijd als b.v. voor één, twee, drie, of zes jaren. Het viel namelijk veel voor o.a. te Oldebroek en Garderen, dat het tractement niet op tijd uitbetaald werd. Op bijna alle dorpen beliep dit f300.— 's jaars. Ja, het bleef dikwerf grootendeels achterwege. Vandaar de tijdsbepalingen. Het tractement kwam soms geheel, soms gedeeltelijk uit kerkegoederen, en anderszins van de Heeren Gecommitteerde Raden van het kwartier Veluwe. Daarbij kwam nog dat sommige pastoriehuizen het eigendom waren van den pastoor als te Elspeet, zoodat dit bij den overgang verwickelingen meebracht.

Verandering van standplaats. In verband met het vorige bracht verandering van standplaats soms ook eigenaardige moeilijkheden met zich mede, maar ook omdat de Classis de zaak van beroeping en voorgenomen vertrek ernstig overwoog en niet louter administratief behandelde. Meer dan eens komt het voor dat een predikant niet vertrekken mag bij het eerste beroep dat hij krijgt. De Classis verleende echter wel spoedig approbatie zoo de predikant ter plaatse zijn tractement niet uitbetaald kreeg. Nochtans ook dat was niet steeds een overwegende reden. De Voskuyl van Epe vertrok echter toch, maar Ellardus van Mehen, predikant te Harderwijk, zwichtte voor de Classis, en ging niet naar Delft, later ook niet naar Amsterdam, gelijk de Synode in hooger beroep oordeelde.

Remonstrantisme. De Classis besloot om predikanten die van een „geheime“ gemeente kwamen, of uit het buitenland zich hier vestigden, te examineren, en degenen die van „suspecte“ plaatsen kwamen, duchtig aan den tand te voelen, daar de kerk met Remonstrantisme werd besmet. Om dit euvel te keeren en elkander recht in de oogen te zien, vergaderden beide Classen van Over- en Neder-Veluwe in 1612 te Barneveld, alwaar zij allen de Ned. Geloofsbelijdenis, Heidelberg. Catechismus en Barneveldsche besluiten onderteekenden. Dit leidde tot oneenigheid met de Remonstrantsch gekleurde Classis van Tiel en Bommel, waarheen op gezag van de Geldersche Synode Veluwsche predikanten zouden gaan om de Reformatie te helpen bevorderen, een oneenigheid die zóó hoog liep, dat het Hof van Gelderland het houden van Synoden verbood. Inderdaad is er dan ook in geen zes jaren een Geldersche Synode gehouden.

Nieuw ingekomen predikanten moesten voor de Classicale broeders ter plaatse waar de vergadering gehouden werd een predikatie houden volgens opgegeven text, en zoo deze broeder zwak in het prediken was, mocht hij het doen met gesloten deuren, dikwijls 'smorgens om zes uur, zoodat het kerkgebouw voor de gemeente niet toegankelijk was.

Was de gezindheid van den predikant goed, doch zijn preek beneden het dragelijke, dan werd zijn bevestiging nog een tijdlang uitgesteld.

Vaassen. G. VAN DER ZEE, Herv. pred.
(Wordt vervolgd.)

In de Ke
Gemeente te
wekelijksche

De heer
wing nog
„richting“
„ethische“
derscheid
bruiken
over is
wel aan
verschillen
passen ni
mond naa

„De Wac

In „The
nuari van
stonds en
„I need
Gereforme
Onder
den schrij
jar in e
Hij staat
large) jon
goed als
Zoodra h
meente g
aan zijn l
collega, a
fouten en
en pijnlij
Ongunstig
staan en
delend tu
't Heet w
houdt, mi
maar de
bekend is
Zoo zal
zendt naa
ze bekwa
gelaten w
ook de g
der opzie
De jui
kerk, gee
selijke ke
gevers, w
der afzo
behoefte
zoek inst
adviseere
cien en
boards, e
We ku
verstaan
delsfirma
kerk „at
naar har
den stuu
het niet c
kerken o
leeraar c
de geme
hebben o
staat dus
Maar
merkinge
jeugdiger
voelt. De
ons het
ren. Ook
Seminary
polmenie
we toeh
school ne
boeken l
gen naar
stond te
kring. M
gelijk ad

In het „I
Ned. O-Ind
artikel ove
gehouden.
der kerken
willen wij
in ons bla
duidelijk g
Het volgt

Het ee
conferent
dat ze be
sgendum
der kerk
Het gr
thema, d
behoefde
woordige
van het
zevende
staand
der ke
in te n

3) H. R. Wehrhahn. „Das Holz des Lebens“. Kosmos, October 1934.

4) „De Reformatie“, 29 Juni 1934.

5) Dr S. Killermann. Die Blumen des Heiligen Landes II, blz. 12.

6) G. Dalman. Arbeit und Sitte in Palästina I, blz. 64.